

نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه اکوتوریسم پایدار روستایی جزیره قشم

علیرضا دهقان*^۱، فرهاد خرمایی^۲، الناز غنیمت^۳، سید مسعود طباطبایی^۴

۱. مربی، بخش مهندسی فناوری اطلاعات، دانشگاه سلمان فارسی کازرون، کازرون، ایران

۲. استادیار، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

۳. کارشناسی ارشد، مدیریت سیستم‌های اطلاعاتی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

۴. پژوهشگر، بخش مهندسی فناوری اطلاعات، دانشگاه سلمان فارسی کازرون، کازرون، ایران

(پژوهشی)

(دریافت: ۹۹/۰۷/۲۱ پذیرش: ۹۹/۰۹/۰۳)

<http://dx.doi.org/10.52547/sdgc.2.3.87>

چکیده

اکوتوریسم یکی از مهمترین فعالیتهای اقتصادی در نقاط مختلف جهان به شمار می‌آید که با توجه به مناطق بکر و زیبای گردشگری روستایی می‌تواند به عنوان راهکاری اساسی در توسعه پایدار روستایی مطرح گردد. جزیره قشم بزرگترین جزیره خلیج فارس، با برخورداری از جاذبه‌های طبیعی شگفت انگیز و مکان‌های گردشگری منحصر به فرد همجوار با سکونت‌های روستایی، مجموعه‌ای کم نظیر از گونه اکوتوریسم روستایی را ایجاد کرده است. از سوی دیگر فناوری اطلاعات و ارتباطات از عمده‌ترین معیارهای توسعه و پیشرفت اقتصادی و صنعتی و یکی از شاخص‌های توسعه پایدار محسوب می‌شود که بر جنبه‌های مختلف زندگی افراد و اجتماعات بشری تأثیر گذاشته است. این فناوری می‌تواند سهمی مهم در متنوع سازی اقتصادی داشته باشد و با ایجاد درآمد و اشتغال موجب توسعه مناطق روستایی گردد. از این رو تعیین یک راهبرد توسعه‌ای برای روستاها با رویکرد اکوتوریسم پایدار مبتنی بر فناوری اطلاعات ضروری می‌باشد. در این پژوهش در روشی توصیفی-تحلیلی به مطالعه تجربیات در زمینه توسعه اکوتوریسم روستایی قشم پرداخته و با استفاده از ماتریس SWOT، تجزیه و تحلیل برای تشخیص عوامل داخلی و خارجی انجام شده است. در این رویکرد با نگرش فناورانه، به منظور شناسایی نقاط ضعف و قوت و تهدیدها و فرصت‌ها، از روش دلفی استفاده شده و ظرفیت‌ها و محدودیت‌های اکوتوریستی جزیره قشم تعیین گردیده است. سپس از مدل مکمل QSPM برای اولویت بندی راهبردها و تعیین مناسبترین راهبرد بهره‌گیری شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد، توسعه اکوتوریسم روستایی جزیره قشم باید براساس "استراتژی‌های تغییر جهت" با تمرکز بر فناوری اطلاعات و ارتباطات مورد برنامه‌ریزی و بازنگری قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: اکوتوریسم روستایی، جزیره قشم، فناوری اطلاعات، SWOT، QSPM.

مقدمه

نقش روستاها در فرآیندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی و پیامدهای توسعه نیافتگی مناطق روستایی چون فقر گسترده، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت و حاشیه‌نشینی شهری موجب توجه به توسعه روستایی و حتی تقدم آن بر توسعه شهری شده است (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۸). توسعه روستایی فرآیندی چندبعدی است که در جهت بهبود و ارتقای کیفیت زندگی اقشار فقیر و آسیب‌پذیر روستایی گام برمی‌دارد و تحقق آن نیازمند دگرگونی در ساختارهای نهادی، فنی، شخصیتی و ارزشی است که منجر به تغییرات اساسی در ساختار اجتماعی و ویژگی‌های شخصیتی روستاییان می‌شود (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۸). از دهه ۱۹۸۰ به بعد، به دلیل بحران‌های شدید زیست‌محیطی، نظریه توسعه پایدار مورد توجه مجامع جهانی قرار گرفته است. صنعت گردشگری بزرگترین صنعت غیرنفتی است (Suvdantsetseg and at el, 2012) که پیشرفت آن در نواحی روستایی به عنوان یک استراتژی جدید توسط جوامع محلی، عوامل سیاسی و برنامه‌ریزان که جزء عوامل مهم اصلاح مناطق روستایی به شمار می‌آیند، می‌تواند نقش عمده‌ای در پیشرفت این نواحی داشته باشد (Suvdantsetseg and at el, 2012). در همین راستا اکوتوریسم به عنوان یکی از بخش‌های صنعت گردشگری سریع‌ترین روند رو به رشد را در جهان داشته است (Helen and at el, 2012) (United Nations, 2001)، که نقش بالقوه‌ای را در رشد اقتصادی و اجتماعی مناطق اکوتوریستی دارد (Weaver, 2002). اکوتوریسم می‌تواند در سطوح مختلف منجر به گرایش گردشگران به مناطقی گردد که جاذبه‌های طبیعی را شامل می‌شوند. این نوع گردشگری با توجه به ظرفیت‌هایی که دارد، می‌تواند فرصت‌هایی را در همه ابعاد روستا ایجاد کند و به عنوان راهکاری اساسی در توسعه پایدار روستایی مطرح شود (هاشمی، ۱۳۸۹). از سوی دیگر با توجه به موانعی که بر سر راه

گسترش امکانات فیزیکی برای رشد روستاها در کوتاه‌مدت وجود دارد، بهره‌گیری از ICT راه‌حلی منطقی به نظر می‌رسد که می‌تواند با شتاب بیشتری بسیاری از معضلات و کاستی‌ها را در روستاها مرتفع نماید (دهقان و دیگران، ۱۳۸۷). ICT به عنوان محور توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشورهای مختلف قرار گرفته است (Baishakhi Nag, 2011) که با ایجاد اشتغال، افزایش سطح درآمد، افزایش سطح آگاهی‌های اجتماعی و همچنین ایجاد روابط اجتماعی گسترده بین زمین به توسعه روستایی پایدار کمک نماید (اذانی و دیگران، ۱۳۸۹). جزیره قشم بزرگترین جزیره در جمهوری اسلامی ایران و در خلیج فارس در ورودی تنگه هرمز است (Rashidi Nejad and at el, 2014, 161). جزیره قشم برخوردار از ویژگی‌های منحصر به فردی است که بهره‌مندی از تکنولوژی‌های نوین تحت وب و سایر ابزارهای الکترونیکی این امکان را فراهم می‌سازد تا ابعاد ناشناخته و جاذبه‌های گردشگری آن به علاقمندان صنعت توریسم معرفی گردد. اکوتوریسم جزیره قشم می‌تواند با به کارگیری فناوری اطلاعات تحولی چشمگیر را در جذب گردشگر ایجاد نماید (خرمایی و دیگران، ۱۳۹۰). در این پژوهش اکوتوریسم به عنوان یک عامل توسعه‌ای پایدار روستایی جزیره قشم معرفی گردیده است و همچنین با استفاده از منابع نظری تحقیق و نتایج به دست آمده از پژوهش‌های دیگر محققین، اقدام به تعیین راهبردهایی برای توسعه مناطق روستایی و همچنین حفاظت از محیط‌زیست و میراث فرهنگی این مناطق شده است. برای دستیابی به این راهبردها، با استفاده از روش تجزیه و تحلیل SWOT، ظرفیت‌ها و محدودیت‌های اکوتوریستی مناطق روستایی جزیره قشم شناسایی شده و براساس تحقیقات صورت آمده پاسخ‌های علمی و راهکارهایی جهت توسعه اکوتوریسم ارائه شده است. همچنین با توجه به اینکه ICT یک ابزار توسعه روستایی به شمار می‌آید، به منظور عملی نمودن راهبردهای بیان شده، از این فناوری برای تدوین راهبردهای جامع و الگوی توسعه اکوتوریسم پایدار استفاده گردید.

اهمیت و ضرورت تحقیق

از دهه‌ی ۱۳۳۰ تاکنون در راستای توسعه‌ی مناطق روستایی ایران اقدامات گوناگون صورت گرفته است، اما همچنان فقر بر پیکره‌ی جوامع روستایی کشور سایه افکنده است؛ ایران به عنوان یکی از کشورهای در حال توسعه برای تقویت ساختاری خود باید صنایع روستایی را گسترش دهد زیرا این دسته از صنایع در رشد مناطق روستایی و تعادل بین شهر و روستا از اهمیت زیادی برخوردارند (بهروان، ۱۳۹۰). به منظور دستیابی به این هدف و رهایی از شرایط موجود، توجه به توسعه‌ی پایدار و همکاری و همیاری عوامل دولتی و غیردولتی در کنار مردم جوامع روستایی به منظور اجرای اصول و راهکارهای برخاسته از شاخص‌های توسعه‌ی پایدار در جوامع روستایی کشورمان را طلب می‌کند. یکی از اولویت‌های اساسی در تداوم این موضوع، توجه به ICT است. این فناوری با جهش در انتقال اطلاعات و ارتباطات می‌تواند روستاها را از حالت انزوا خارج ساخته و با از بین بردن مرزهای سنتی و کاهش فاصله زندگی شهری و روستایی نقش مؤثری در تعادل و توازن شهر و روستا و نیز یکپارچگی شهر و روستا داشته باشد (رحمانی و دیگران، ۱۳۸۸). جزیره‌ی بزرگ و زیبای قشم با برخورداری از جاذبه‌های طبیعی فراوانی که دارد یکی از قطب‌های گردشگری ایران به حساب می‌آید. به لحاظ تقسیمات کشوری جزیره قشم دارای یک شهرستان دو بخش (قشم و شهاب)، سه شهر (قشم، هرمز، سوزا) و هفت دهستان تقسیم می‌شود (اکبرپور سراسکانرود و نوربخش، ۱۳۸۹) و دارای جاذبه‌های گردشگری و اکوتوریستی فراوانی می‌باشد. با وجود استقبال کثیر گردشگران، توجه به محیط‌زیست و توسعه پایدار از درجه اهمیت بالایی برخوردار است. این موضوع نیازمند ایجاد یک اکوتوریسم پایدار روستایی می‌باشد تا مشکلات مذکور را از میان برداشته و باعث توسعه یافتگی روستاها شود. پیشرفت و تحولات فناوری، فرصت‌های جدیدی را برای ارائه خدمات به کاربران فراهم ساخته و بر بخش‌های ذینفع صنعت گردشگری (جوامع محلی، سازمان‌های ذی‌ربط، گردشگران و ...) نیز همانند سایر سازمان‌ها و بخش‌های

دیگر جامعه رو به رشد، تأثیرگذار بوده و باعث ایجاد تغییرات گسترده در خدمت‌رسانی گردشگری شده است. از این رو استفاده از روش‌های نوین گردشگری الکترونیکی راهکاری مناسب است که می‌تواند نقش مؤثری در جذب گردشگران و توسعه اکوتوریسم جزیره قشم ایفا نماید (خرمایی و دیگران، ۱۳۹۰). لذا ضرورت بررسی و تعیین یک راه توسعه‌ای برای روستاها با راهکارهای اکوتوریسم پایدار روستایی و ICT ضروری به نظر می‌رسد.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

روستا مبدأ تقسیمات کشوری است که اکثریت ساکنان آن به‌طور مستقیم و غیر مستقیم به یکی از فعالیت‌های زراعی، دامداری، باغداری و به‌طور اعم صنایع دستی و صید یا ترکیبی از این فعالیت‌ها اشتغال دارند (بهروان، ۱۳۹۰) (پاپلی‌یزدی و ابراهیمی، ۱۳۸۱). در روستا مناظر و چشم اندازهای طبیعی در مقایسه با مناظر و چشم اندازهای انسانی بیشتر دیده می‌شوند و محیط‌های روستایی ویژگی‌های طبیعی خود را تا حدودی حفظ کرده‌اند (بهروان، ۱۳۹۰). اصطلاح پایداری، در قالب یک مفهوم برنامه‌ریزی، در توسعه‌ی روستایی کاربرد فراوان دارد (فعلی و دیگران، ۱۳۸۹). توسعه پایدار فرایندی است که با سازمان دهی و تنظیم رابطه انسان و محیط و مدیریت بهره برداری از منابع و محیط زیست، دستیابی به تولید فزاینده و مستمر، زندگی سالم، امنیت غذایی، عدالت و ثبات اجتماعی و مشارکت مردم را تسهیل می‌کند. در فرایند توسعه پایدار، اهداف اجتماعی، اقتصادی و محیط زیستی جامعه در هر جا که ممکن است از راه وضع سیاست‌ها، انجام اقدامات لازم و عملیات حمایتی با هم تلفیق می‌شوند (فتاحی و دیگران، ۱۳۹۲). توسعه‌ی پایدار روستایی رهیافتی برای توسعه است که در آن، کارآیی، عدالت و پایداری با هم تلفیق شده‌اند، به گونه‌ای که کارآیی متضمن استفاده بهینه از منابع، عدالت متضمن فقرزدایی و کاهش شکاف بین فقرا و ثروتمندان، و هدف از پایداری نیز پایداری معیشت با حفظ امرار معاش آینده از طریق حفظ منابع طبیعی باشد (کریم و

کنندگان می‌خواهد تا حد امکان با در نظر داشتن اهداف حفاظتی، به مدیریت مناطق حفاظت شده توجه کند. اکوتوریسم بهترین روشی است که می‌تواند برای منطقه و ساکنین آن مفید بوده و منجر به حفاظت از طبیعت شود. استفاده از منابع طبیعی به عنوان جاذبه‌های گردشگری و بدون آسیب رساندن به آن، مقوله‌ای ایده آل در راستای توسعه پایدار است (درام و مور، ۱۳۸۸). بر این اساس اکوتوریسم پایدار نوعی گردشگری است که از نظر بوم‌شناختی پایدار باشد؛ به نیازهای فعلی زیست‌بوم‌ها پاسخ دهد و به جای صدمه زدن به محیط زیست، به حفظ و بسط فرصت‌هایی برای تداوم حیات آنها در آینده بپردازد. (اکبری و بمانیان، ۱۳۸۷). اصولاً اکوتوریسم راهبردی برای کنترل مناطق حفاظت شده است. سدلر^۱ از نخستین کسانی بود که مدل اکوتوریسم پایدار را در ۱۹۹۰ ارائه کرد و سه دسته اهداف اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی را در مدل خود گنجانده؛ اهداف اجتماعی شامل تأمین مزایای اجتماعی، مشارکت در برنامه‌ریزی، آموزش و اشتغال ساکنان محلی و اهداف اقتصادی شامل مزایای اقتصادی برای جامعه محلی میزبان و پایایی اقتصادی می‌شد، و اهداف زیست‌محیطی نیز کمک به حفظ منابع طبیعی محل، اجتناب از تخریب منابع و مدیریت عرضه و تقاضای منابع طبیعی را در بر می‌گرفت؛ و سرانجام، دستیابی همزمان به این اهداف باعث شکل‌گیری اکوتوریسم پایدار خواهد شد (بدری و دیگران، ۱۳۹۰). پیامدهای توسعه نیافتگی مناطق روستایی از قبیل فقر گسترده، نابرابری، بهداشت ضعیف، بیکاری، مهاجرت و غیره موجب توجه به توسعه روستایی گردیده است (فتحی و مطلق، ۱۳۸۹). با توجه به رشد روزافزون ICT در جوامع بهره‌گیری از این فناوری راه‌حلی منطقی به نظر می‌رسد که می‌تواند با شتاب بیشتری بسیاری از معضلات و کاستی‌ها را در روستاها مرتفع نماید (دهقان و دیگران، ۱۳۸۷). ICT به عنوان محور توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشورهای مختلف قرار گرفته است (Baishakhi Nag, 2011). این فناوری می‌تواند سهمی در متنوع‌سازی اقتصادی و توسعه پایدار داشته باشد و با ایجاد اشتغال و درآمد موجب پیشرفت مناطق توسعه

هاشمی، ۱۳۸۸). به عبارتی دیگر می‌توان توسعه پایدار روستایی را به عنوان فرایندی دانست که در چارچوب آن، توانایی‌های اجتماعات روستایی در راستای رفع نیازهای مادی و معنوی در عین برقراری توازن میان اجزای تشکیل‌دهنده‌ی نظام سکونت محلی (بوم-شناختی، اجتماعی، اقتصادی و نهادی) رشد و تعالی می‌یابد (فعلی و دیگران، ۱۳۸۹). اکوتوریسم نوعی از صنعت گردشگری است که در سال‌های اخیر توجه بسیار زیادی به آن شده است (Dehghan and at el, 2010). طبق تعریف انجمن بین‌المللی اکوتوریسم، اکوتوریسم عبارت است از سفر به مناطق طبیعی که ضمن حفظ سلامت محیط زیست، موجب بهبود سطح زندگی ساکنان محلی می‌شود (Koens & Dieperink, 2009). به عبارتی دیگر یک سفر مسئولیت‌پذیر به یک منطقه‌ی طبیعی که در آن حفاظت از محیط‌زیست و حمایت برای بهبود شرایط مردم محلی مورد توجه بسیار قرار دارد. این نوع گردشگری به حمایت از ویژگی‌های جغرافیایی از قبیل محیط‌زیست، فرهنگ، محصولات روستایی و عشایری، میراث مردم محلی، صنایع دستی و غیره می‌پردازد (Team D'Essence, 2004). که مبنای آن توسعه اقتصادی محلی است (هاشمی، ۱۳۸۹). اکوتوریسم دارای مشخصات چهارگانه زیر است:

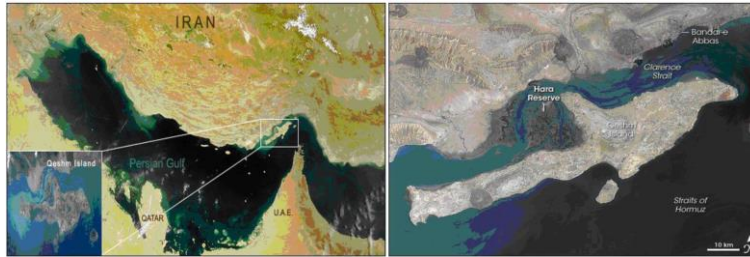
- ۱) وابستگی به طبیعت؛
 - ۲) پایداری به لحاظ بوم‌شناختی (وارد آوردن کمترین آسیب به طبیعت)؛
 - ۳) وجود آموزش و ارائه ارزش‌های منطقه مورد بازدید به عنوان عنصر اصلی؛
 - ۴) مشارکت جوامع محلی و میزبان (World Tourism Organization, 2002)
- اکوتوریسم را می‌توان به مثابه یک فرصت دانست که باید با برنامه‌ریزی دقیق و کنترل صحیح به سود تبدیل گردد تا موجب شناخت و آگاهی بازدیدکننده، تبادل فرهنگی، توجه به مناطق حفاظت شده، اشتغال، بهبود و حفظ تنوع زیست‌محیطی، ایجاد درآمد و آموزش زیست‌محیطی شود (درام و مور، ۱۳۸۸) (بدری و دیگران، ۱۳۹۰). حفاظت از محیط‌زیست، اکوتوریسم را به نوعی از گردشگری تبدیل کرده که از مشارکت

توسعه‌ی پایدار روستایی را به عنوان فرایندی دانست که در چارچوب آن، توانایی‌های اجتماعات روستایی در راستای رفع نیازهای مادی و معنوی در عین برقراری توازن میان اجزای تشکیل‌دهنده‌ی نظام سکونت محلی (بوم‌شناختی، اجتماعی، اقتصادی و نهادی) رشد و تعالی می‌یابد (فعلی و دیگران، ۱۳۸۹). اکوتوریسم نوعی از صنعت گردشگری است که در سال‌های اخیر توجه بسیار زیادی به آن شده است (Dehghan and at el, 2010). طبق تعریف انجمن بین‌المللی اکوتوریسم، اکوتوریسم عبارت است از سفر به مناطق طبیعی که ضمن حفظ سلامت محیط زیست، موجب بهبود سطح زندگی ساکنان محلی می‌شود (Koens & Dieperink, 2009). به عبارتی دیگر یک سفر مسئولیت‌پذیر به یک منطقه‌ی طبیعی که در آن حفاظت از محیط‌زیست و حمایت برای بهبود شرایط مردم محلی مورد توجه بسیار قرار دارد. این نوع گردشگری به حمایت از ویژگی‌های جغرافیایی از قبیل محیط‌زیست، فرهنگ، محصولات روستایی و عشایری، میراث مردم محلی، صنایع دستی و غیره می‌پردازد (Team D'Essence, 2004). که مبنای آن توسعه اقتصادی محلی است (هاشمی، ۱۳۸۹).

محدوده مورد مطالعه

جزیره قشم در جنوب ایران در خلیج فارس و بین مدار جغرافیایی ۲۶/۵ و ۲۷/۱۰ درجه شمالی و نصف النهار ۵۵/۲۰ و ۵۶/۴۰ درجه شرقی واقع شده است که با برخورداری از جاذبه‌های زیبا، مرجان‌های زنده، سواحل ماسه‌ای کم نظیر و جنگل‌های مانگرو (حرا) مجموعه‌ای بی نظیر از اکوتوریسم را در ایران ایجاد کرده است که برخی از آنان در یونسکو نیز به ثبت رسیده است (TorabiFarsani and at el, 2011).

نیافته گردد. به بیان دیگر با نهادینه شدن ICT در زندگی روزمره روستاییان می‌توان این قشر عظیم جامعه را به یک جامعه اطلاعاتی تبدیل نموده که در نهایت این امر به کاهش شکاف دیجیتالی بین جوامع شهری و روستایی می‌انجامد (دهقان و قادری، ۱۳۸۸). روستا مبدأ تقسیمات کشوری است که اکثریت ساکنان آن به طور مستقیم و غیر مستقیم به یکی از فعالیت‌های زراعی، دامداری، باغداری و به طور اعم صنایع دستی و صید یا ترکیبی از این فعالیت‌ها اشتغال دارند (بهروان، ۱۳۹۰) (پاپلی‌یزدی و ابراهیمی، ۱۳۸۱). در روستا مناظر و چشم‌اندازهای طبیعی در مقایسه با مناظر و چشم‌اندازهای انسانی بیشتر دیده می‌شوند و محیط‌های روستایی ویژگی‌های طبیعی خود را تا حدودی حفظ کرده‌اند (بهروان، ۱۳۹۰). اصطلاح پایداری، در قالب یک مفهوم برنامه‌ریزی، در توسعه‌ی روستایی کاربرد فراوان دارد (فعلی و دیگران، ۱۳۸۹). توسعه پایدار فرایندی است که با سازمان دهی و تنظیم رابطه انسان و محیط و مدیریت بهره‌برداری از منابع و محیط زیست، دستیابی به تولید فزاینده و مستمر، زندگی سالم، امنیت غذایی، عدالت و ثبات اجتماعی و مشارکت مردم را تسهیل می‌کند. در فرایند توسعه پایدار، اهداف اجتماعی، اقتصادی و محیط زیستی جامعه در هر جا که ممکن است از راه وضع سیاست‌ها، انجام اقدامات لازم و عملیات حمایتی با هم تلفیق می‌شوند (فتاحی و دیگران، ۱۳۹۲). توسعه‌ی پایدار روستایی رهیافتی برای توسعه است که در آن، کارآیی، عدالت و پایداری با هم تلفیق شده‌اند، به گونه‌ای که کارآیی متضمن استفاده‌ی بهینه از منابع، عدالت متضمن فقرزدایی و کاهش شکاف بین فقرا و ثروتمندان، و هدف از پایداری نیز پایداری معیشت با حفظ امرار معاش آینده از طریق حفظ منابع طبیعی باشد (کریم و هاشمی، ۱۳۸۸). به عبارتی دیگر می‌توان

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی جزیره قشم

محیطی و زیستگاهی در حوضه خلیج فارس موجب پیدایش گونه‌های بسیار متنوعی از جوامع گیاهی شامل فیتوپلانکتون‌ها، جلبک‌ها، علف‌های دریایی نیز جوامع جانوری شامل گروه عظیمی از بی مهرگان نظیر اسفنج‌ها، مرجان‌ها، شقایق‌ها، خارتان، نرم تنان، سخت پوستان و مهره داران دریایی و یا وابسته به محیط دریا منجمله ماهیان، خزندگان، پستانداران و پرندگان شده است. در این میان، تعدادی از گونه‌ها مورد حمایت و حفاظت جهانی قرار دارند و تعدادی از گونه‌ها نیز بومی منحصر و شاخص خلیج فارس اند. گروهی دیگر از جانوران به صورت مهاجر بوده و این پهنه را برای سپری کردن تمام مراحل زندگی خود اختصاص داده اند (خرمایی و دیگران، ۱۳۹۰). با وجود موقعیت‌های گردشگری ویژه‌ای که در این ناحیه مشهود است، برنامه ریزی اساسی در رابطه با توسعه گردشگری الکترونیکی و بهره‌مندی از فناوری اطلاعات در این عرصه انجام نشده است. مردم مناطق روستایی می‌توانند با بهره‌گیری از این فناوری به معرفی، اطلاع‌رسانی، فروش صنایع دستی و محصولات روستایی و غیره به پردازند. توسعه ICT در روستاها و به ویژه وب‌سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی، در نظر گرفتن یک روال مناسب است که می‌تواند توسعه فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی را برای روستاها به دنبال داشته باشد و به اجرای عدالت در جامعه کمک کند (آیت و اعظمیان، ۱۳۹۰).

مواد و روش تحقیق

این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است. در شیوه توصیفی به مطالعه تجربیات جهانی و داخلی در زمینه‌ی بررسی راهکارهای توسعه‌ای اکوتوریسم روستایی پرداخته شد و در شیوه تحلیلی نیز تکنیک تجزیه و

جزیره‌ی بزرگ و زیبای قشم با برخورداری از جاذبه‌های طبیعی فراوانی که دارد یکی از قطب‌های گردشگری ایران به حساب می‌آید. طبیعت زیبا، ارتفاعات و کوه‌ها، آثار باستانی، سواحل، جنگل‌های مانگرو و ... می‌تواند این جزیره را در ردیف پرآمدترین نقاط از نظر جلب و جذب گردشگر تبدیل کند. از طرفی بسیاری از این جاذبه‌ها مانند جنگل‌های مانگرو، دره‌ی ستاره‌های قشم و طبیعت بکر در محیط روستاهای جزیره قرار گرفته است، برای نمونه دلایل پیدایش و شکل‌گیری روستاهای لافت به عنوان یک مجتمع زیستی عبارتند از: وجود راه دریایی و تسهیل ارتباط دریایی وجود جنگل‌های حرا، وجود آب شیرین (چاه‌های تلا و آب انبار)، نزدیکی به خشکی ایران و بادهای موسمی است (اکبرپور سراسکانرود و نوربخش، ۱۳۸۹). جزیره قشم با برخورداری از جاذبه‌های زیبا، مرجان‌های زنده، سواحل ماسه‌ای کم نظیر و جنگل‌های مانگرو (حرا) مجموعه‌ای بی نظیر از اکوتوریسم را در ایران ایجاد کرده است. ژئوپارک قشم از لحاظ تنوع پدیده‌های زمین‌شناسی و به دنبال آن تنوع سایت‌ها نسبت به سایر ژئوپارک‌ها جایگاه بهتری را دارد. این تنوع محدود به پدیده‌های زمین‌شناسی نمی‌شود. تنوع در پدیده‌هایی مانند بوم شناسی، آثار باستانی، محیط زیست، حیات وحش و ... از دیگر ویژگی‌های این ژئوپارک می‌باشد. قشم از انبوه‌ترین و وسیع‌ترین جنگل‌های حرا برخوردار است از این رو سازمان یونسکو، جنگل‌های آن را منحصر به فرد لقب داده و نام آن را در فهرست ذخایر زیست کره جهان (Biosphere) به ثبت رسانده است. سالانه بیش از یکصد گونه پرنده آبی و کنار آبی در جنگل‌های حرا دیده می‌شوند. تنوع

-**نقاط ضعف:** ویژگی‌هایی که در راه رسیدن به اهداف، مضرند و احتمالاً در این راه اثرات منفی خواهند داشت؛ بنابراین، تدابیر گروه باید در جهت تضعیف یا کاهش اثرات منفی این دسته از عوامل طراحی شود.

عوامل بیرونی شامل فرصت‌ها و تهدیدها

این وجه نیز به فرصت‌ها و تهدیدهای بیرونی محیط پیرامونی می‌پردازد. در این بعد عمدتاً توجه و نگاه به عوامل ملی و فراملی به توسعه اکوتوریسم در دستیابی به اهداف، در نظر گرفته شد.

-**فرصت‌ها:** وضعیت‌هایی از محیط پیرامون که می‌توانند به دلیل اثرات مثبت احتمالی، گروه را در دستیابی به اهداف یاری رسانند و در کنار قوت‌های موجود دستیابی به اهداف را سرعت بخشند.

-**تهدیدها:** وضعیت‌هایی از محیط پیرامون که می‌توانند مانعی بر سر راه دستیابی گروه به اهداف باشند؛ بنابراین، تدابیر گروه باید در جهت تبدیل این عوامل بازدارنده به فرصت‌ها و عوامل پیش برنده باشد (Wilson, 2000).

در مرحله بعد، در فرآیند تدوین سیاست‌ها و راهبرد توسعه، با لحاظ کردن جهات قبلی و با توجه به نوع واکنش، و نحوه تعامل هر عامل داخلی و خارجی، ماتریس استراتژی‌ها ترسیم گردیده است. به این ترتیب اولویت‌های راهبردی پیشنهادی برای برطرف کردن و حل نقاط ضعف و تهدیدهای توسعه اکوتوریسم پایدار روستایی جزیره قشم به‌عنوان آسیب‌های مطرح از طریق تقویت فرصت‌ها و قوت‌های موجود برای توسعه اکوتوریسم جزیره قشم با در نظر گرفتن همزمان عوامل مؤثر در محیط بیرونی و درونی ارائه شده‌اند. به منظور تدوین راهبردهای کلی و جامع از ابزارهای ICT به‌عنوان عامل توسعه‌ای روستایی استفاده گردید و راهبردهای ارائه شده با دید فناورانه مورد بازنگری قرار گرفت تا یک راهبرد جامع و کلی در جهت توسعه اکوتوریسم پایدار روستایی جزیره قشم ارائه گردد (شکل ۲).

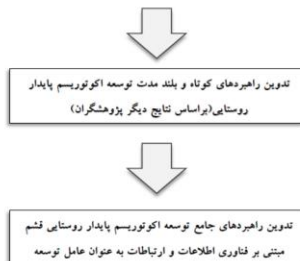
تحلیل ماتریس SWOT مورد استفاده قرار گرفت. به منظور امتیاز دهی و تعیین وزن نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها از روش دلفی (انتخاب خبرگان) استفاده شد و به این ترتیب از طریق ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM)، استراتژی‌های رویکرد فناورانه مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات مقایسه و اولویت‌بندی گردید. تکنیک SWOT، روش بسیار مفیدی برای تحلیل موقعیت جاری و تصمیم‌گیری، ارزیابی پیامدها و گزینه‌ها برای انتخاب است و نه تنها چشم‌انداز کنونی بلکه فرصت‌ها و تهدیدهای آتی را نیز در نظر می‌گیرد (بدری و دیگران، ۱۳۹۰). از این روش برای شناسایی نقاط قوت و ضعف داخلی و فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی که هر سازمان یا قلمرو جغرافیایی با آن روبرو است، استفاده می‌شود. در واقع تجزیه و تحلیل SWOT شناسایی نظام‌مند عواملی است که راهبرد می‌بایست بهترین سازگاری را با آنها داشته باشد. منطق رویکرد مذکور این است که راهبرد تأثیرگذار باید نقاط قوت و فرصت‌های هر مجموعه را حداکثر سازد و ضعف‌ها و تهدیدها را به کمترین میزان برساند (پیرس و رابینسون، ۱۳۷۶). فرآیند اجرایی روش تجزیه و تحلیل SWOT در دو محیط بیرونی و درونی (و هر یک نیز در دو بعد) ساخت‌دهی می‌شوند که عبارت‌اند از:

عوامل درونی شامل نقاط قوت و ضعف

این وجه از فرآیند به تحلیل نقاط قوت/ضعف درونی یک موقعیت گروهی می‌پردازد. در این بعد از مسئله عمدتاً عوامل درونی مؤثر بر توسعه اکوتوریسم مورد توجه قرار گرفت است. که نقاط قوت و ضعف درونی را می‌توان به صورت زیر بیان نمود:

-**نقاط قوت:** ویژگی‌هایی که گروه را در دستیابی به اهداف یاری می‌رسانند. این ویژگی‌ها احتمالاً دارای اثری مثبت در دستیابی مطلوب به اهداف خواهند بود؛ بنابراین، تدابیر گروه باید در جهت تقویت این ویژگی‌ها طراحی شود.

ماتریس SOWT	ضعف‌ها (Weaknesses)	قوت‌ها (Strengths)
فرصت‌ها (Opportunities)	راهبرد WO، راهبرد بازنگری (حداقل - حداکثر)	راهبرد SO، راهبرد نهجی (حداکثر - حداقل)
تهدیدها (Threats)	راهبرد WT، راهبرد تدافعی یا بقا (حداقل - حداقل)	راهبرد ST، راهبرد رقابتی یا تنوع (حداکثر - حداقل)

شکل ۲: ماتریس SWOT و نحوه تدوین راهبردها

مطالعات اکوتوریستی در ایران براساس تحلیل SWOT

تاکنون مطالعات گوناگونی در زمینه گردشگری و اکوتوریسم صورت گرفته است که به بررسی وضعیت مناطق اکوتوریسی واقع در مناطق روستایی پرداخته و راهکارهایی را در جهت توسعه این مناطق ارائه داده‌اند. در این قسمت به بیان نتایج حاصل از مطالعات پژوهشگرانی پرداخته شده است که از طریق ماتریس تجربه و تحلیل سوات به ارائه راهکارهای توسعه‌ای مناطق اکوتوریستی روستایی پرداخته‌اند.

محمدی ده‌چشمه و زنگی‌آبادی (۱۳۷۸) در مقاله- ای با عنوان امکان سنجی توانمندی‌های اکوتوریسم استان چهارمحال و بختیاری به روش SWOT، با بررسی نقاط ضعف و قوت و فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری طبیعی استان، به این نتیجه دست یافتند که مهمترین مشکل توسعه گردشگری طبیعی در استان، به رغم دارا بودن قابلیت‌های فراوان، ضعف مدیریتی و نیز زیرساخت‌ها است. نوحه‌گر و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهش خود با عنوان ارزیابی قابلیت‌های طبیعت‌گردی جزیره قشم با بهره‌گیری از مدل مدیریت استراتژی SWOT، به ارزیابی قابلیت‌های طبیعت‌گردی جزیره قشم در زمینه گردشگری طبیعی پرداخته و در نهایت استراتژی حداکثر استفاده اقتصادی از ورود طبیعت-گردان با حفظ ارزش‌های جزیره به مثابه بهترین نوع استراتژی برای توسعه گردشگری جزیره قشم معرفی کردند. هاشمی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار روستایی با استفاده از روش

ماتریس تحلیلی سوات نگاهی کاربردی به گردشگری داشته است. که نتایج پژوهش نشانگر برتری نقاط قوت بر نقاط ضعف و برابری فرصت‌ها و تهدیدهای اکوتوریسم است و در نهایت پژوهشگر با بررسی‌های آماری صورت داده برترین نقاط قوت، ضعف و مهمترین فرصت‌ها و تهدیدها را اینگونه بیان نموده است؛ برترین نقاط قوت شامل: افزایش اشتغال‌زایی، کاهش فقر و افزایش مشارکت روستاییان در برنامه‌های توسعه؛ و برترین نقاط ضعف عبارت از: کالایی شدن فرهنگ، کمبود منابع و عدم گرایش روستاییان به کشاورزی و دامپروری هستند. تأمین زیرساخت‌های اساسی و بهبود کیفیت خدمات عمومی، عمده‌ترین فرصت‌ها؛ و واگذاری حق بهره‌برداری از منابع طبیعی به سودجویان و نشت اقتصادی، مهم‌ترین تهدیدات رشد اکوتوریسم در توسعه روستایی به حساب می‌آیند. گلشیری اصفهانی و سرایی (۱۳۸۹) در پژوهش خود تحت عنوان برنامه-ریزی راهبردی نظام زیست‌محیطی روستا با تجزیه و تحلیل SWOT، بیان می‌کنند که تداوم بحران‌های محیط‌زیست به ویژه در بخش روستاها، انسان را به ضرورت بازنگری در نحوه برخورد با محیط زیست وا می‌دارند. بر این اساس به شناخت پتانسیل‌های نظام زیست‌محیطی منطقه روستایی (به ویژه بخش گندمان) پرداخته‌اند. برای این منظور اقدام به برنامه‌ریزی راهبردی برای رسیدن به یک نظام زیست محیطی روستایی مناسب نمودند. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل نظام زیست محیطی روستایی منطقه مورد مطالعه با استفاده از روش سوات حاکی از آن است که الگوی

آورد. صادقی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی تحت عنوان ارزیابی توسعه اکوتوریسم در استان کردستان با مدل استراتژیک SWOT، به ارزیابی توان طبیعی استان کردستان جهت توسعه اکوتوریسم با استفاده از این مدل استراتژیک پرداخته‌اند.

نتایج حاکی از توان بالای اکولوژیکی و طبیعی استان جهت توسعه اکوتوریسم است، و فرصت‌های بسیاری جهت توسعه آن در اختیار مسئولان و مدیران بخش مربوطه قرار داده است. این در حالی است که زیرساخت‌های بخش گردشگری و به طور ویژه اکوتوریسم به طور محسوسی با ضعف‌هایی مواجه است که در صورت برنامه‌ریزی صحیح می‌توان از شدت ضعف‌ها و تهدیدها کاسته، نقاط قوت را تثبیت و از فرصت‌های موجود بیشترین بهره‌برداری را به عمل آورد. استراتژی نهایی توسعه توریسم استان یک استراتژی تهاجمی بر پایه تقویت نقاط قوت و استفاده از فرصت‌های موجود است.

یافته‌های تحقیق

در این پژوهش با توجه به مطالعات و بررسی منابع موجود در زمینه‌های توسعه روستایی، اکوتوریسم و گردشگری، نقاط قوت، ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی توسعه اکوتوریسم پایداری روستایی قشم مورد شناسایی قرار گرفته (جدول ۱ و ۲) و سپس براساس مطالعات صورت گرفته به تدوین استراتژی‌های راهبردی پرداخته شده است (جدول ۳). در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف نشان داده شده است. درجه‌بندی براساس مهم‌ترین اولویت، از ۱ تا ۴ امتیاز داده می‌شود. درجه‌بندی قوت‌ها و ضعف‌ها بدین ترتیب است: قوت قوی ۴، قوت ضعیف ۳، ضعف شدید ۱ و ضعف ضعیف ۲ می‌باشد. طبق جدول ۱، در قوت‌ها بالاترین وزن ۰/۰۸ و پایین‌ترین وزن ۰/۰۶، در ضعف‌ها بالاترین وزن ۰/۰۴ و پایین‌ترین وزن ۰/۰۲ می‌باشد. سپس از حاصلضرب وزن در درجه، امتیاز وزنی حاصل گردیده و از مجموع امتیاز وزنی، کل نمره مربوط به عوامل داخلی محاسبه شده است. به طوری که میانگین این نمرات ۲/۵ و حداکثر میزان آن

تهاجمی بهترین الگو به منظور سازگاری موقعیت‌های داخلی و خارجی منطقه به شمار می‌آید و در پایان پژوهشگران با توجه به راهبردهای تهاجمی، به ارائه اهداف کمی توسعه نظام زیست محیطی روستایی بخش گندمان در سه نوع بلندمدت، میان مدت و کوتاه مدت پرداخته‌اند که یکی از اهداف کمی بلندمدت توسعه را صنعت گردشگری با تأکید بر اکوتوریسم و گردشگری روستایی برشمرده‌اند و توسعه گردشگری را یک راهبرد سودمند دانسته‌اند. بدری و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله- ای با عنوان راهبردهای توسعه اکوتوریسم در شهرستان مریوان، با توجه به موقعیت مناسب ایران در صنعت گردشگری، پژوهشگران انجام برنامه‌ریزی با رویکرد جدید مشارکتی و راهبردی را برای توسعه اکوتوریسم لازم شمرده که این برنامه‌ها می‌تواند یکی از شیوه‌های بهره‌برداری از این فرصت‌ها برای مناطق روستایی و شهرهای میانی باشد. بر این اساس به منظور تدوین راهبردهای لازم در زمینه‌ی توسعه اکوتوریسم اقدام به استفاده از مدل SWOT کردند. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل SWOT نشان داده است که به منظور تقویت و توسعه اکوتوریسم پایدار در شهرستان مریوان، لازم است راهبردهای متنوعی به عنوان مجموعه‌ای راهبردی برای سیاست‌گذاری، مدیریت و برنامه‌ریزی اکوتوریسم مورد توجه قرار گیرند و در نهایت راهبردهایی را نیز پیشنهاد دادند. جهانیان و زندی (۱۳۸۹) در مقاله‌ی خود با عنوان بررسی پتانسیل‌های اکوتوریسم مناطق کویری و بیابانی اطراف استان یزد، با استفاده از الگوی تحلیل SOWT، به معرفی پتانسیل‌های اکوتوریستی کویرهای اطراف استان یزد و دشت و بیابان لوت پرداخته و همچنین جنبه‌های مدیریت پایدار گردشگری را با رویکرد اکوتوریسم مورد دقت و توجه قرار داده است. بر این اساس به منظور تجربه و تحلیل و ارائه الگوی مناسب از تحلیل SWOT استفاده نمود و با در نظر گرفتن عوامل تأثیرگذار در منطقه راهبردهایی هم‌سو با توسعه پایدار گردشگری در این مناطق ارائه داد. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که با راهبردهای ارائه شده می‌توان اکوتوریسم را به عنوان عاملی در جهت توسعه اقتصادی ملی و محلی این مناطق به شمار

تشکیل ماتریس SWOT

ماتریس SWOT عوامل داخلی و خارجی را با هم پیوند می‌دهد و به عنوان پایه‌ای برای استراتژی‌های ممکن به شمار می‌آید. این ابزار تحلیلی استراتژی‌هایی را ایجاد می‌نماید که می‌تواند در QSPM مورد استفاده قرار گیرد (موحدی و دیگران، ۱۳۹۱).

۴ است. در اینجا مجموع امتیاز وزنی عوامل داخلی برابر با ۳/۰۲ است. درجه‌بندی فرصت‌ها و تهدیدات نیز به این ترتیب می‌باشد: فرصت عالی ۴، فرصت ضعیف ۱، همچنین تهدید خیلی جدی نمره ۱ و تهدید کم دارای نمره ۴ است. این عوامل به صورت کمی بیان شده‌اند تا از هرگونه سوء تعبیر و قضاوت‌های شهودی پرهیز گردد. همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌گردد؛ بالاترین و پایین‌ترین وزن در فرصت‌ها و تهدیدات، ۰/۰۶ و پایین‌ترین وزن ۰/۰۲ می‌باشد. مجموع امتیاز وزنی عوامل خارجی برابر با ۲/۳۴ به دست آمده است.

جدول ۱: ماتریس ارزیابی عوامل داخلی در اکوتوریسم روستایی

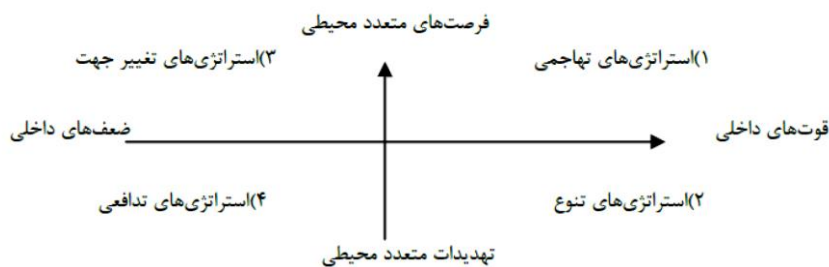
امتیاز وزنی	درجه بندی	وزن	عوامل داخلی
			قوت‌ها:
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۱- داشتن بار فرهنگی و نقطه اشتراک تمدن انسانی (e.f.h)
۰/۳۲	۴	۰/۰۸	۲- وجود جاذبه‌های متعدد و بی‌نظیر طبیعی و چشم‌اندازهای زیبا و منحصر به فرد در مناطق روستایی جزیره قسم (p.f.k)
۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۳- وجود بسیاری از مناطق ناشناخته و بکر طبیعی در اطراف مناطق روستایی (e.g.i)
۰/۲۴	۳	۰/۰۸	۴- سازگاری و استفاده از مهارت‌های بومی (h)
۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۵- دارا بودن ارزش افزوده زیاد در مقایسه با صنایع دیگر (h)
۰/۲۴	۳	۰/۰۸	۶- افزایش و تنوع تولیدات روستایی (i)
۰/۳۲	۴	۰/۰۸	۷- مستعد بودن مناطق روستایی جهت سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی گردشگری (d.f)
۰/۳۲	۴	۰/۰۸	۸- جذابیت برای سرمایه‌گذاران (h)
۰/۳۲	۴	۰/۰۸	۹- اعتقاد مسئولان به اشتغال‌زایی به وسیله گسترش گردشگری و اکوتوریسم به عنوان یکی از مهم‌ترین سازوکارهای مناسب جهت توسعه مناطق روستایی (d)
			ضعف‌ها:
۰/۰۴	۲	۰/۰۲	۱- ناشناخته ماندن توانایی‌های اکوتوریستی روستایی و باور نداشتن به آنها (a)
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۲- عدم اطلاع‌رسانی و معرفی جاذبه‌های گردشگری و اکوتوریسمی مناطق روستایی (c.e.g)
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۳- عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده در مناطق روستایی (c.d.f)
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۴- عدم آشنایی روستاییان و عدم آموزش آنها در نحوه برخورد با گردشگران (a.d.f)
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۵- عدم شناخت کامل نیازها و خواسته‌های گردشگران (e)
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۶- فقدان یک سیستم واحد برای مدیریت مناطق حفاظت شده (e)
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۷- عدم سرمایه‌گذاری‌های دولتی و خصوصی به واسطه مسائل امنیتی و دیدگاه امنیتی حاکم بر مناطق روستایی (e.f.j)
۰/۰۴	۲	۰/۰۲	۸- عدم مشارکت روستاییان در برنامه‌های توسعه‌ای و اکوتوریستی (d.f.g.i)
۰/۰۴	۲	۰/۰۲	۹- سطح‌های پایین تبلیغات و بودجه برای بخش روستایی (h.l)
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱۰- قدیمی بودن سیستم بازاریابی و فروش صنایع و محصولات روستایی به گردشگران (h)
۳/۰۲		۱	جمع

منابع: (a): (جهانبیان و زندی، ۱۳۸۹)، (c): (صادقی و دیگران، ۱۳۹۱)، (d): (برزگر، ۱۳۹۱)، (e): (ابراهیم‌زاده و یاری، ۱۳۹۰)، (f): (زک‌الدین افشاری و مهدوی، ۱۳۸۵)، (g): (بدری و دیگران، ۱۳۹۰)، (h): (کبریور سراسکانرود و نوربخش، ۱۳۸۹)، (i): (Dehghan and at el: 2010)، (j): (هاشمی، ۱۳۸۹)، (k): (زک‌الدین افشاری و دیگران، ۱۳۸۹)، (l): (گلشیری اصفهانی و سرایی، ۱۳۸۹)، (o): (Thomas and at el, 2011)، (p): (Stefăniță, 2010)

جدول ۲: ماتریس ارزیابی عوامل خارجی در اکوتوریسم روستایی

امتیاز وزنی	درجه بندی	وزن	عوامل خارجی
فرصت‌ها:			
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۱- وجود خیل کثیری از علاقه مندان به اکوتوریسم (a)
۰/۳۴	۴	۰/۰۶	۲- ظرفیت‌ها و قابلیت‌های بالای سرمایه‌گذاری در مناطق روستایی (c)
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۳- وجود انگیزه در میان مناطق روستایی برای توسعه اکوتوریسم و جذب توریست (d)
۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۴- اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد پایدار برای جامعه محلی (e, f, g)
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۵- توجه دولت به امر توسعه گردشگری در سال‌های اخیر (e, f, g)
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۶- پرداخت تسهیلات خود اشتغالی و هدایت افراد بومی برای تشکیل شرکت‌های تعاونی و تشکیل‌های مردم نهاد (h)
۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۷- امکان بهره برداری از ارتباطات اینترنتی و رایانه‌ای با توجه به مراکز ICT روستایی (i)
۰/۰۶	۳	۰/۰۲	۸- برگزاری دوره‌های آموزشی جهانگردی و صنایع دستی به صورت الکترونیکی (h, j)
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۹- استفاده از رسانه‌ها و کانون‌های تبلیغاتی جهت معرفی فرهنگ غنی و طبیعت بکر (c)
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۱۰- امکان استفاده از پورتال‌ها و شبکه‌های اجتماعی در اینترنت (l)
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۱۱- یافتن بازارهای گردشگری یا بیشترین تطابق با جاذبه‌ها و امکانات گردشگری و اکوتوریستی (e)
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۱۲- افزایش فعالیت‌های اینترنت بازاریابی (l)
تهدیدات:			
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱- تخریب عوارض جغرافیایی طبیعی (a)
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۲- تأثیرات سوء فرهنگی و اجتماعی با ورود گردشگران به مناطق روستایی (c, d, e, f, g)
۰/۰۲	۱	۰/۰۲	۳- عدم وجود سازمان‌های مردمی (NGO) فعال در زمینه توریسم (e, j)
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۴- کمبود و فقدان زمینه‌های تبلیغی و اطلاع‌رسانی (e, g)
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۵- ضعف مدیریت توریسم و اکوتوریسم (e, g)
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۶- واگذاری حق بهره‌برداری از منابع طبیعی به سودجویان به بهانه توسعه اکوتوریسم (i)
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۷- ورود سرمایه گذاران غیر بومی به روستاها و بهره‌برداری اقتصادی آنان (i)
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۸- امکان عدم بهره‌برداری اقتصادی روستاییان به دلیل تأمین نیازهای اکوتوریست‌ها از منابع غیر بومی توسط تورگردانان (i)
۰/۰۴	۲	۰/۰۲	۹- حوادث توریستی و امنیتی به عنوان بازدارنده اصلی به سفر (l)
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱۰- تخریب مناطق حفاظت شده از طریق بهره‌برداری غیر منطقی از منابع طبیعی و گردشگری غیر مسئولانه و غیر زیست محیطی (o)
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱۱- عدم هماهنگی بخش‌های مختلف مرتبط با گردشگری و اکوتوریسم روستایی (e)
۰/۰۴	۲	۰/۰۲	۱۲- تعارض و تفاوت میان فرهنگ گردشگران (اکوتوریست‌ها) و مردم محلی روستا (f)
۲/۳۴		۱	جمع

منابع: (a): (جهانپان و زندی، ۱۳۸۹)، (c): (صادقی و دیگران، ۱۳۹۱)، (d): (برزگر، ۱۳۹۱)، (e): (ابراهیم‌زاده و یاری، ۱۳۹۰)، (f): (رکن‌الدین افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵)، (g): (بدری و دیگران، ۱۳۹۰)، (h): (Dehghan and at el, 2010)، (i): (هاشمی، ۱۳۸۹)، (j): (رکن‌الدین افتخاری و دیگران، ۱۳۸۹)، (l): (Thomas and at el, 2011)، (o): (Stefăniță, 2010).

شکل ۳: نمودار تجزیه و تحلیل SWOT در اکوتوریسم روستایی

طبق نمودار تجزیه و تحلیل و براساس امتیاز وزنی حاصل از عوامل داخلی و خارجی برای توسعه اکوتوریسم پایدار روستایی، "استراتژی‌های تغییر جهت" توصیه می‌شود.

جدول ۳: ماتریس SWOT در اکوتوریسم روستایی

ماتریس	W	S
O	WO1- ایجاد بستر مناسب برای استفاده از ظرفیت‌های گردشگری و اکوتوریستی مناطق روستایی و نوای اطراف آنها (a)	SO1- شناخت و معرفی ظرفیت‌های گردشگری مناطق روستایی (a)
	WO2- توسعه تورهای ویژه مناطق روستایی (a)	SO2- برگزاری دوره‌های آموزشی در خصوص تربیت راهنمایان تور آگاه به توانمندی‌های گردشگری مناطق روستایی (a)
	WO3- بهبود وضعیت بازاریابی به منظور جذب اکوتوریست‌ها به مناطق روستایی (a)	SO3- فرهنگ‌سازی و ترویج فرهنگ توریست‌پذیری به روستاییان (a,d)
	WO4- استفاده از بازاریابی‌های جدید مانند بازاریابی شبکه‌های اجتماعی (h)	SO4- به کارگیری بازاریابی اینترنتی (d)
	WO5- ایجاد کمیته‌ای مشترک بین سازمان‌های دولتی و خصوصی مرتبط و دست‌اندرکاران به منظور هماهنگ ساختن فعالیت‌ها (a)	SO5- تشکیل تعاونی‌های گردشگری توسط ساکنان روستایی و آموزش گردشگری از طریق نشست‌ها و جلسات متعدد به مردم بومی (d)
	WO6- بازنگری در سیاست‌های دولت در زمینه جذب سرمایه‌گذاری (g)	SO6- تقویت ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری با توجه به پتانسیل‌های بالای روستاها (g)
	WO7- توسعه و تقویت برنامه‌های تبلیغاتی در ارتباط با معرفی قابلیت‌های اکوتوریستی مناطق روستایی (c,d)	SO7- تقویت سرمایه‌گذاری برای ایجاد فرصت‌های اشتغال برای مردم محلی و روستا یا توجه به قابلیت‌های موجود (g)
	WO8- بازنگری در استفاده از مسئولان و افراد بومی برای راهنمایی هرچه بیشتر گردشگران و اکوتوریست‌ها (g)	SO8- تقویت و بازسازی زیرساخت‌های گردشگری و اکوتوریسم و ایجاد زیرساخت‌های جدید در روستا برای جذب هرچه بیشتر گردشگران و اکوتوریست‌ها (g)
	WO9- بازنگری در تبلیغات سوء صورت گرفته در مورد امنیت مناطق روستایی برای تغییر دید گردشگران و اکوتوریست‌ها نسبت به منطقه (g)	SO9- ایجاد زمینه‌ی مساعد در روستاها برای سرمایه‌گذاری در تولیدات محصولاتی مثل صنایع روستایی که برای گردشگران جذاب است (d)
	WO10- اطلاع رسانی و تبلیغات مناسب در رسانه‌های جمعی و اینترنت برای تشویق و ترغیب گردشگران و اکوتوریست‌ها (h)	SO10- تشویق بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در بخش اکوتوریسم مناطق روستایی جهت جذب گردشگر و افزایش درآمد مردم منطقه (d,h)
T	WT1- تخصیص اعتبار در جهت توسعه منابع، زیرساخت‌ها و امکانات موجود (a)	ST1- تخصیص اعتبار برای محافظت از طبیعت (a)
	WT2- ارتقاء و بهبود فعالیت‌های تبلیغاتی (a)	ST2- توجه به تأثیرات منفی توسعه اکوتوریسم و تلاش در جهت به حداقل رساندن این تأثیرات و توسعه پایدار (b)
	WT3- راه‌اندازی مؤسسات توسعه گردشگری و تربیت نیروی متخصص (c)	ST3- تأمین امنیت گردشگران از طریق ایجاد اعتماد در آنها و فراهم آوردن فضای بهبود و توأم با آرامش (c)
	WT4- تدوین قوانین و مقررات ویژه جهت کاهش اثرات منفی زیست محیطی (d)	ST4- تنوع بخشی به فعالیت‌های تبلیغاتی جهت معرفی جاذبه‌های اکوتوریستی (d)
	WT5- توسعه خدمات و امکانات در زمینه‌های خدماتی، اقامتی و بهداشتی (d)	ST5- تنوع بخشی در ارائه خدمات توریستی به منظور جلب رضایت اکوتوریست‌ها (d)
	WT6- ایجاد بسترهای مناسب جهت فعالیت بخش خصوصی از قبیل ارائه تسهیلات و وام‌های کم‌بهره برای انجام فعالیت‌های اکوتوریستی در مناطق روستایی (d)	ST6- توسعه و تجهیز مسیرهای توریستی و بهسازی جاده‌های منتهی به نواحی روستایی مقصد با نصب علائم و تدوین دفترچه‌هایی برای گردشگران (d)
	WT7- استفاده از بسترهای اینترنت و شبکه‌های گردشگری جهت آموزش نیروهای متخصص گردشگری در مناطق روستایی (d)	ST7- تنوع بخشی در ایجاد فرصت‌های شغلی جدید برای مردم محلی (d)
	WT8- جلوگیری از ورود و تأثیر فرهنگ‌های بیگانه با فرهنگ بومی برای حفظ آداب و رسوم محلی (g)	ST8- تنوع بخشی ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری برای کسب سود و درآمد بیشتر (g)
	WT9- جلوگیری از تبلیغات سوء در رابطه با امنیت مناطق روستایی (g)	ST9- تنوع بخشی به ارتباطات اجتماعی و فرهنگی برای کاهش تأثیرات سوء فرهنگی و اجتماعی ناشی از حضور گردشگران و اکوتوریست‌ها (g)
	WT10- بهبود مدیریت سایت‌های گردشگری و اکوتوریستی روستایی (h)	ST10- تنوع بخشی و جلب مشارکت بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری (g)

منابع: (a): (جهانیان و زندی، ۱۳۸۹)، (b): (Hall and et al, 1999)، (c): (صادقی و دیگران، ۱۳۹۱)، (d): (برزگر، ۱۳۹۱)، (g): (بدری و دیگران، ۱۳۹۰)، (h): (Delghan and et al, 2010).

اولویت‌بندی استراتژی‌ها براساس ماتریس کمی

برنامه‌ریزی راهبردی QSPM

QSPM ابزاری برای مقایسه و اولویت بندی عوامل کلیدی داخلی و خارجی است (موحدی و دیگران، ۱۳۹۱). با تشکیل ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM)، راهبردهای موجود در ماتریس SWOT اولویت‌بندی می‌شود (بشردوست و دیگران، ۱۳۹۰): تشکیل ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی در شش گام به صورت زیر انجام شده است:

۱- فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی و قوت‌ها و ضعف‌های داخلی در ستون راست QSPM فهرست می‌شود. سپس ستون دوم امتیازات هر یک از این عوامل بحرانی موفقیت، با توجه به ماتریس عوامل داخلی و خارجی درج می‌شوند.

۲- با در نظر گرفتن مرحله دوم فرموله کردن (مرحله تلفیق و ترکیب)، راهبردهای شدنی و قابل اجرا یا همان راهبردهای ترکیبی که هدف اولویت‌بندی آنهاست، در ردیف بالای ماتریس QSPM نوشته می‌شوند. در این پژوهش با توجه به رویکرد فناوری اطلاعات و ارتباطات ۸ عامل به عنوان راهبردهای قابل اجرا در نظر گرفته است.

۳- خبرگان براساس میزان تأثیر و جذابیت هر عامل داخلی و خارجی، امتیازی بین ۱ تا ۴ را به راهبرد مربوطه اختصاص داده‌اند که به عنوان نمره جذابیت با (AS) نشان داده شده است. بالاترین جذابیت = ۴، پایین‌ترین جذابیت = ۱ می‌باشد. در صورتی که عامل مورد نظر تأثیری در تدوین یا انتخاب راهبرد نداشته باشد، نمره بی‌تفاوتی یا صفر به آن تعلق خواهد گرفت.

۴- با ضرب وزن هر عامل در نمره جذابیت، جذابیت راهبرد (TAS) محاسبه گردیده است.
 ۵- برای به دست آمدن جذابیت کل هر راهبرد، مجموع اعداد ستون جذابیت هر راهبرد محاسبه شده است.
 ۶- راهبردها براساس نمره به دست آمده از جذابیت کل هر راهبرد، از بیشترین نمره تا کمترین نمره اولویت بندی گردیدند (جدول ۴).

جدول ۴: ماتریس QSPM توسعه اکوتوریسم پایدار روستایی جزیره قشم

ST7		WT7		WT4		SO10		SO3		WO10		WO5		WO4		وزن	عوامل استراتژیک
TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS		
فرصت ها:																	
۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	-	-	۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۱۲	۳	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۱- وجود خیل کثیری از علاقه مندان به اکوتوریسم (h)
۰/۱۶	۴	۰/۱۸	۳	۰/۱۸	۳	۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۱	۰/۱۸	۳	۰/۱۲	۲	۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۲- ظرفیتها و قابلیت‌های بالای سرمایه‌گذاری در مناطق روستایی (c)
۰/۱۲	۲	۰/۲۴	۴	-	-	۰/۱۸	۳	۰/۲۴	۴	۰/۲۴	۴	۰/۱۸	۳	۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۳- وجود انگیزه در میان مناطق روستایی برای توسعه اکوتوریسم و جذب توریست (d)
۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۱	۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۱۲	۲	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۴- اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد پایدار برای جامعه محلی (c,e,g)
۰/۱۲	۳	۰/۰۸	۲	۰/۱۶	۴	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۳	۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۵- توجه دولت به امر توسعه گردشگری در سال‌های اخیر (c,f,g)
۰/۱۶	۴	۰/۱۲	۳	۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	-	-	۰/۰۴	۶- پرداخت تسهیلات خود اشتغالی و هدایت افراد بومی برای تشکیل شرکت‌های تعاونی و تشکلهای مردم نهاد (h)
۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	۰/۱۶	۴	۰/۱۲	۳	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۷- امکان بهره برداری از ارتباطات اینترنتی و رایانه‌ای با توجه به مراکز ICT روستایی (j)
۰/۰۶	۳	۰/۰۸	۴	-	-	۰/۰۴	۲	۰/۰۸	۴	۰/۰۸	۴	۰/۰۲	۱	۰/۰۴	۲	۰/۰۲	۸- برگزاری دوره‌های آموزشی جهانگردی و صنایع دستی به صورت الکترونیکی (h,j)
۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	-	-	۰/۱۶	۴	۰/۱۲	۳	۰/۱۶	۴	۰/۰۸	۲	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۹- استفاده از رسانه‌ها و کانون‌های تبلیغاتی جهت معرفی فرهنگ غنی و طبیعت بکر (c)
۰/۰۶	۱	۰/۲۴	۴	۰/۱۲	۲	۰/۲۴	۴	۰/۱۸	۳	۰/۲۴	۴	۰/۲۴	۴	۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۱۰- امکان استفاده از پورتال‌ها و شبکه‌های اجتماعی در اینترنت (l)
۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۱	-	-	۰/۱۸	۳	-	-	-	-	۰/۱۲	۲	۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۱۱- یافتن بازارهای گردشگری با بیشترین تطابق با جاذبه‌ها و امکانات گردشگری و اکوتوریستی (e)
۰/۱۶	۴	-	-	۰/۱۲	۳	۰/۰۸	۲	-	-	۰/۱۶	۴	-	-	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۱۲- افزایش فعالیت‌های اینترنت بازاربایی (l)

تهديدات:																	
-	-	۰/۱۸	۳	۰/۳۴	۴	-	-	۰/۱۸	۳	-	-	۰/۱۲	۲	-	-	۰/۰۶	۱- تخریب عوارض جغرافیایی طبیعی (a)
-	-	۰/۲۴	۴	-	-	-	-	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۱	۰/۱۸	۳	-	-	۰/۰۶	۲- تأثیرات سوء فرهنگی و اجتماعی با ورود گردشگران به مناطق روستایی (c,d,e,f,g)
۰/۰۴	۲	-	-	-	-	۰/۰۶	۳	۰/۰۴	۲	-	-	۰/۰۶	۳	۰/۰۴	۲	۰/۰۲	۳- عدم وجود سازمان‌های مردمی (NGO) فعال در زمینه توریسم (z)
۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	-	-	۰/۱۲	۳	۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۴- کمبود و فقدان زمینه‌های تبلیغی و اطلاع‌رسانی (c,g)
۰/۰۴	۱	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۳	-	-	۰/۱۲	۳	۰/۱۶	۴	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۵- ضعف مدیریت توریسم و اکو توریسم (c,g)
-	-	-	-	۰/۱۲	۳	۰/۰۸	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۰۴	۶- واگذاری حق بهره‌برداری از منابع طبیعی به سودجویان به بهانه توسعه اکوتوریسم (i)
۰/۱۶	۴	۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	-	-	۰/۰۴	۱	۰/۱۶	۴	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۷- ورود سرمایه‌گذاران غیر بومی به روستاها و بهره‌برداری اقتصادی آنان (i)
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۱	۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	-	-	-	-	۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۸- امکان عدم بهره‌برداری اقتصادی روستاییان به دلیل تأمین نیازهای اکوتوریست‌ها از منابع غیر بومی توسط تورگردانان (i)
۰/۰۴	۲	۰/۰۶	۳	۰/۰۶	۳	۰/۰۶	۳	-	-	۰/۰۸	۴	۰/۰۶	۳	-	-	۰/۰۲	۹- حوادث تروریستی و امنیتی به عنوان بازدارنده اصلی به سفر (l)
-	-	۰/۱۲	۳	۰/۱۶	۴	-	-	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۱	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱۰- تخریب مناطق حفاظت شده از طریق بهره‌برداری غیر منطقی از منابع طبیعی و گردشگری غیر مسئولانه و غیر زیست محیطی (o)
۰/۰۸	۲	-	-	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۱	۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	۰/۱۶	۴	-	-	۰/۰۴	۱۱- عدم هماهنگی بخش‌های مختلف مرتبط با گردشگری و اکوتوریسم روستایی (e)
-	-	۰/۰۸	۴	-	-	-	-	۰/۰۴	۲	۰/۰۶	۳	-	-	۰/۰۲	۱	۰/۰۲	۱۲- تعارض و تفاوت میان فرهنگ گردشگران(اکوتوریست‌ها) و مردم محلی روستا (f)
قوت‌ها:																	
-	-	۰/۱۲	۲	-	-	۰/۱۸	۳	-	-	۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۱	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۱- داشتن بار فرهنگی و نقطه اشتراک تمدن انسانی (e,f,h)
۰/۳۲	۴	۰/۳۲	۴	۰/۱۶	۲	۰/۲۴	۳	-	-	۰/۳۲	۴	۰/۰۸	۱	۰/۳۲	۴	۰/۰۸	۲- وجود جاذبه‌های متعدد و بی‌نظیر طبیعی و چشم‌اندازهای زیبا و منحصر به فرد در مناطق روستایی جزیره قشم (p,f,k)
۰/۱۸	۳	۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۱	۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۱	۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۱	۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۳- وجود بسیاری از مناطق ناشناخته و بکر طبیعی در اطراف مناطق روستایی (e,g,l)
۰/۳۲	۴	۰/۳۲	۴	-	-	۰/۲۴	۳	۰/۲۴	۳	۰/۲۴	۳	۰/۳۲	۴	۰/۱۶	۲	۰/۰۸	۴- سازگاری و استفاده از مهارت‌های بومی (h)
۰/۱۸	۳	۰/۲۴	۴	۰/۱۸	۳	۰/۲۴	۴	۰/۲۴	۴	-	-	۰/۱۲	۲	۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۵- دارا بودن ارزش افزوده زیاد در مقایسه با صنایع دیگر (h)
۰/۲۴	۳	۰/۳۲	۴	۰/۱۶	۲	۰/۳۲	۴	۰/۳۲	۴	۰/۳۲	۴	۰/۱۶	۲	۰/۳۲	۴	۰/۰۸	۶- افزایش و تنوع تولیدات روستایی (i)
۰/۲۴	۳	۰/۳۲	۴	۰/۳۲	۴	۰/۳۲	۴	۰/۲۴	۳	۰/۱۶	۲	۰/۳۲	۴	۰/۳۲	۴	۰/۰۸	۷- مستعد بودن مناطق روستایی جهت سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی گردشگری (d,f)
۰/۳۲	۴	-	-	-	-	۰/۳۲	۴	۰/۲۴	۳	۰/۱۶	۲	۰/۲۴	۳	۰/۳۲	۴	۰/۰۸	۸- جذابیت برای سرمایه‌گذاران (h)
۰/۳۲	۴	-	-	۰/۲۴	۳	۰/۲۴	۳	۰/۳۲	۴	۰/۰۸	۱	۰/۳۲	۴	۰/۳۲	۴	۰/۰۸	۹- اعتقاد مسئولان به اشتغال‌زایی به وسیله گسترش گردشگری و اکوتوریسم به عنوان یکی از مهم‌ترین سازوکارهای مناسب جهت توسعه مناطق روستایی (d)

ضعف‌ها:																	
۰/۰۸	۴	۰/۰۸	۴	-	-	۰/۰۲	۱	-	-	۰/۰۶	۳	-	-	۰/۰۸	۴	۰/۰۲	۱- ناشناخته ماندن توانایی‌های اکوتوریستی روستایی و باور نداشتن به آنها (a)
۰/۰۴	۱	۰/۱۲	۳	-	-	۰/۰۸	۲	-	-	۰/۱۶	۴	۰/۰۸	۲	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۲- عدم اطلاع رسانی و معرفی جاذبه‌های گردشگری و اکوتوریسمی مناطق روستایی (c,e,g)
-	-	۰/۱۶	۴	-	-	۰/۰۴	۱	۰/۰۸	۲	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۱	-	-	۰/۰۴	۳- عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده در مناطق روستایی (c,d,f)
۰/۰۴	۱	۰/۱۶	۴	-	-	-	-	۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۱	-	-	۰/۰۴	۴- عدم آشنایی روستاییان و عدم آموزش آنها در نحوه برخورد با گردشگران (a,d,f)
۰/۰۴	۱	۰/۱۶	۴	-	-	-	-	-	۰/۱۶	۴	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۰/۰۴	۵- عدم شناخت کامل نیازها و خواسته‌های گردشگران (e)
-	-	-	-	۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	-	-	۰/۰۸	۲	۰/۱۶	۴	-	-	۰/۰۴	۶- فقدان یک سیستم واحد برای مدیریت مناطق حفاظت شده (o)
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱	۰/۱۲	۳	-	-	۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۷- عدم سرمایه‌گذاری‌های دولتی و خصوصی به واسطه مسائل امنیتی و دیدگاه امنیتی حاکم بر مناطق روستایی (c,f,j)
۰/۰۴	۲	۰/۰۶	۳	۰/۰۴	۲	۰/۰۲	۱	۰/۰۶	۳	۰/۰۸	۴	۰/۰۸	۴	۰/۰۲	۱	۰/۰۲	۸- عدم مشارکت روستاییان در برنامه‌های توسعه‌ای و اکوتوریستی (d,f,g,i)
۰/۰۶	۳	۰/۰۴	۲	-	-	۰/۰۴	۲	۰/۰۲	۱	۰/۰۸	۴	۰/۰۶	۳	۰/۰۶	۳	۰/۰۲	۹- سطح‌های پایین تبلیغات و بودجه برای بخش روستایی (h,i)
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۱	-	-	۰/۰۴	۱	-	-	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۱	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۱۰- قدیمی بودن سیستم بازاریابی و فروش صنایع و محصولات روستایی به گردشگران (h)
۰/۰۴	۱	-	-	۰/۱۲	۳	-	-	۰/۰۸	۲	۰/۱۶	۴	۰/۱۶	۴	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۱۱- عدم هماهنگی بخش‌های مختلف مرتبط با گردشگری و اکوتوریسم روستایی (e)
-	-	۰/۰۸	۴	-	-	-	-	۰/۰۶	۳	۰/۰۸	۴	-	-	۰/۰۶	۳	۰/۰۲	۱۲- تعارض و تفاوت میان فرهنگ گردشگران (اکوتوریست‌ها) و مردم محلی روستا (f)
۴/۹۰		۵/۳۶		۳/۲۴		۵/۲۶		۴/۲۲		۵/۶۲		۵/۱۲		۵/۴۶			جمع

بنابراین اولویت انتخاب راهبردها با روش QSPM به شرح جدول ۵ قابل مشاهده است.

جدول ۵: اولویت راهبردها

اولویت راهبردها	اولویت انتخاب راهبردها با روش QSPM: راهبردهای کلی	ردیف
اولویت دوم	WO4: استفاده از بازاریابی‌های جدید مانند بازاریابی شبکه‌های اجتماعی	۱
اولویت پنجم	WO5: ایجاد کمیته‌های مشترک بین سازمان‌های دولتی و خصوصی مرتبط و دست‌اندرکاران به منظور هماهنگ ساختن فعالیت‌ها	۲
اولویت اول	WO10: اطلاع رسانی و تبلیغات مناسب در رسانه‌های جمعی و اینترنت برای تشویق و ترغیب گردشگران و اکوتوریست‌ها	۳
اولویت هفتم	SO3: فرهنگ‌سازی و ترویج فرهنگ توریست‌پذیری به روستاییان	۴
اولویت چهارم	SO10: تشویق بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در بخش اکوتوریسم مناطق روستایی جهت جذب گردشگر و افزایش درآمد مردم منطقه	۵
اولویت هشتم	WT4: تدوین قوانین و مقررات ویژه جهت کاهش اثرات منفی زیست محیطی	۶
اولویت سوم	WT7: استفاده از بسترهای اینترنت و شبکه‌های گردشگری جهت آموزش نیروهای متخصص گردشگری در مناطق روستایی	۷
اولویت ششم	ST7: تنوع بخشی در ایجاد فرصت‌های شغلی جدید برای مردم محلی	۸

بحث و نتیجه گیری

و همچنین با استفاده از شیوه‌های بازاریابی الکترونیکی زمینه را برای فعال شدن مؤسسات گردشگری کوچک محلی در مناطق روستایی همجوار با جاذبه‌های اکوتوریستی، معرفی اقامتگاه‌های روستایی و معرفی سایر مایحتاج طبیعت گردان با تکیه بر پتانسیل‌های محلی موجود فراهم نمود. شکل‌گیری این قبیل مؤسسات و فعالیت‌های اقتصادی محلی و تداوم موفقیت آنها در عرصه رقابت مستلزم شناخت و پیاده‌سازی الگوهای صحیح در این صنعت و برخورداری از آگاهی نسبی این حوزه است. در همین راستا با بهره‌گیری از امکانات بالقوه موجود در فضای اینترنت و شبکه‌های گردشگری، ضروری است برنامه‌ریزی‌هایی در جهت آموزش افراد محلی با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات انجام شود. از سوی دیگر توفیق در تمام این موارد مستلزم جلب مشارکت سرمایه‌گذاران متنوع در بخش خصوصی است که به عنوان اولویت دیگر حاصل از امتیازات QSPM نیز ملاحظه گردید. بدیهی است تنها با تکیه بر پتانسیل‌های محلی امکان موفقیت دراز مدت در عرصه اکوتوریسم پایدار فراهم نخواهد شد و لازم است زمینه‌های حضور سرمایه‌گذاران و راهکارهای تشویقی جذب سرمایه مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گیرد. با تعیین یک راهبرد مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات به عنوان ابزار توسعه روستایی و عاملی تأثیرگذار در توسعه اکوتوریسم پایدار، می‌توان ضمن ایجاد بسترهای لازم جهت معرفی اکوتوریسم روستایی جزیره قشم، موجب توسعه این صنعت در قالب اکوتوریسم الکترونیکی قشم گردید و با فراهم نمودن فرصت‌های شغلی به متنوع سازی اقتصادی منطقه باری رساند.

روستاها با وجود در اختیار داشتن منابع طبیعی و چشم‌اندازهای زیبا و بکر، با مشکلات فراوانی از جمله فقر و بیکاری مواجه هستند که توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در روستاها را با مشکل مواجه ساخته است. براین اساس برای از پیش‌رو برداشتن این موانع باید اقداماتی را در جهت تدوین راهبردهای توسعه‌ای روستا اجرا نمود. با توجه به جاذبه‌های موجود در این مناطق، اکوتوریسم می‌تواند یکی از موارد مهم در جهت توسعه روستایی باشد. مکان‌های طبیعی جزیره قشم به ویژه اکوتوریسم آن دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است که با به کارگیری ابزارهای ICT و برنامه‌ریزی دقیق می‌تواند زمینه جذب گردشگران را به این جزیره زیبا فراهم نماید. با در اختیار داشتن جاذبه‌های طبیعی، استفاده از روش‌های نوین مبتنی بر فناوری اطلاعات می‌تواند به نتایج ارزنده‌ای در جذب گردشگران داخلی و خارجی به این نقطه از خلیج فارس منجر گردد و روند رشد و توسعه اقتصادی این منطقه مؤثر واقع شود. با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش و بررسی امتیازات وزنی عوامل داخلی (۳/۰۲) و عوامل خارجی (۲/۳۴) مشخص است که برنامه‌ریزی توسعه اکوتوریسم جزیره قشم باید براساس استراتژی تغییر جهت تدوین شوند. بالاترین امتیازات کسب شده از ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM) و اولویت‌های به دست آمده از آن، نشان می‌دهد به منظور توسعه اکوتوریسم پایدار این منطقه لازم است با بهره‌گیری از ابزارهای الکترونیکی و روش‌های نوین ارتباطی مانند شبکه‌های اجتماعی و ... ضمن معرفی جاذبه‌های گردشگری روستایی به ترغیب گردشگران برای بازدید از اماکن اکوتوریستی اقدام نمود

پی نوشت

1-Sadler

منابع

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=156797>

-آیت، س.س. و اعظمیان، ا.، ۱۳۹۰. تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر توانمندسازی زنان روستایی، فصلنامه روستا و توسعه: ۱۴ (۳). ص ۱۵۱-۱۶۴.

- ابراهیمزاده، ع. و یاری، م.، ۱۳۹۰. مطالعه تطبیقی کارکردهای تأثیرگذار بر الگوهای رفتاری گردشگران در برنامه ریزی بازاریابی گردشگری ایران و آمریکا با استفاده از مدل SWOT، فصلنامه فضای گردشگری: ۱ (۱). ص ۱-۲۶. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=156771>
- اکبرپورسراسکانرود، م. و نوربخش، ف.، ۱۳۸۹. «نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار شهری و روستایی نمونهی موردی: جزیره قشم، مسکن و محیط روستا: ۱۳۲، ص ۶۱-۷۶.
- اکبری، س. و بمانیان، م.ر.، ۱۳۸۷. اکوتوریسم روستایی و نقش آن در توسعه پایدار روستای کندوان، فصلنامه روستا و توسعه: ۱۱ (۱). ص ۱۳۱-۱۵۰.
- ازکیا، م. و غفاری، غ.ر.، ۱۳۸۸. توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران، نشر نی، تهران.
- اذانی، م.، صابر، ا. و حاتمی، م.، ۱۳۸۹. مهاجرت‌های روستا-شهری و نقش آن بر ناپایداری روستاها (با تأکید بر گردشگری روستایی)، همایش منطقه‌ای توریسم و توسعه.
- بدری، س.ع.، رحمانی، خ.، سجاسی قیدرای، م. و حسن‌پور، ا.، ۱۳۹۰. راهبردهای توسعه اکوتوریسم در شهرستان مریوان، پژوهش‌های روستایی: ۲ (۲). ص ۳۱-۵۴. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=143468>
- بزرگر، م.، ۱۳۹۱. فرصت‌ها و تهدیدهای توسعه اکوتوریسم شهرستان نقده با استفاده از مدل SWOT، دومین همایش ملی راهکارهای توسعه اقتصادی با محوریت برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دانشگاه آزاد اسلامی سنندج، خردادماه.
- بشردوست، ا. شجاعی، م.ر. و منصوری، م.، ۱۳۹۰. برنامه‌ریزی کمی راهبردی و ارائه راهکارهای بهبود جایگاه علامت تجاری با استفاده از ماتریس QSPM، فصلنامه توسعه تکنولوژی صنعتی: ۹ (۱۷). ص ۸۱-۹۲. http://jtd.iranjournals.ir/article_1719.html
- بهروان، ح.، ۱۳۹۰. جامعه‌شناسی روستایی، انتشارات جامعه‌شناسان، تهران، ۲۹۰ ص.
- پاپلی‌یزدی، م.ح. و ابراهیمی، م.ا.، ۱۳۸۱. نظریه‌های توسعه روستایی، انتشارات سمت، تهران، ۲۸۷ ص.
- پیرس، ج. و رابینسون، ری.، ۱۳۸۸. برنامه‌ریزی و مدیریت استراتژیک، ترجمه سهراب خلیلی‌شورینی، یادواره کتاب، تهران، ۳۰۲ ص.
- جهانیان، م. و زندی، ا.، ۱۳۸۹. بررسی پتانسیل‌های اکوتوریسم مناطق کویری و بیابانی اطراف استان یزد، با استفاده از الگوی تحلیل SWOT، پژوهش‌های جغرافیای انسانی: ۴۲ (۷۴). ص ۶۱-۷۴. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=126416>
- خرمایی، ف.، خالدی، ش.، دهقان، ع.ر.، طباطبایی، س.م. و غنیمت، ا.، ۱۳۹۰. لزوم استفاده از وب‌سایت‌های گردشگری الکترونیکی در توسعه اکوتوریسم جزیره قشم (با تمرکز بر جنگل‌های حرا)، همایش ملی قشم و چشم‌انداز آینده، اردیبهشت ماه، ص ۶۳-۷۱.
- درام، ا. و مور، آ.، ۱۳۸۸. مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی و مدیریت اکوتوریسم، ترجمه محسن رنجبر، انتشارات آبیژ، چاپ اول، ۲۹۰ ص.
- دهقان، ع.ر.، امینی لاری، م.، قادری، ج. و خیر، م.، ۱۳۸۷. مدلی برای ارتباط تکنولوژی و اجماع جهت گسترش ICT در جوامع غیرشهری کشورهای در حال توسعه، سومین کنفرانس بین‌المللی تجارت الکترونیک با رویکرد به کشورهای در حال توسعه، آبان ماه، اصفهان.
- دهقان، ع.ر. و قادری، ج.، ۱۳۸۸. نقش وب‌سایت‌های IMB جهت ایجاد جوامع الکترونیکی در روستاها، دومین کنفرانس شهر الکترونیکی، خرداد ماه، تهران.
- رحمانی، م.، الهامی، س.، کاردار، ح.ا. و ملاقاجانزاده، س.، ۱۳۸۸. راهبردهای فناوری نوین در توسعه پایدار روستایی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک، تهران <http://kj2.sbu.ac.ir/index.php/geographyearth/article/view/29615>
- رکن‌الدین افتخاری، ع.ر. و مهدوی، د.، ۱۳۸۵. راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT: دهستان لواسان کوچک، فصلنامه مدرس علوم انسانی: ۱۰ (۲). ص ۱-۳۰.

- <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=140084>
-کریم، م.ح. و هاشمی، ا.، ۱۳۸۸. نظرسنجی از روستاییان در مورد چالش‌های توسعه پایدار روستایی: مطالعه موردی دهستان ساروق، شهرستان اراک، فصلنامه روستا و توسعه: ۱۲ (۲). ص ۱۵۵-۱۷۸.
- <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=102925>
-گلشیری اصفهانی، ز. و سرایی، م.ح.، ۱۳۸۹. برنامه-ریزی راهبردی نظام زیست محیطی روستا با تجزیه و تحلیل SWOT (مطالعه موردی: بخش گندمان، شهرستان بروجن)، فصلنامه پژوهش‌های روستایی: ۱ (۴). ص ۷۳-۹۸. <http://ensani.ir/fa/article/231338/>
- محمدی ده‌چشمه، م. و زنگی آبادی، ع.، ۱۳۸۷. امکان‌سنجی توانمندی‌های اکوتوریسم استان چهارمحال و بختیاری به روش SWOT، مجله محیط شناسی: ۳۴ (۴۷). ص ۱-۱۰.
- <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=82119>
-موحدی، م.م.، ابویی مهریزی، م.ح. و حسینی، ع.م.، ۱۳۹۱. استفاده از QSPM در تجزیه و تحلیل SWOT به عنوان ابزاری برای برنامه‌ریزی استراتژیک (مطالعه موردی: گروه خودروسازی سایپا)، (پژوهشگر) فصلنامه مدیریت: ۹ (۲۸). ص ۱-۱۰.
- <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=190333>
-هاشمی، ن.، ۱۳۸۹. نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار روستایی، فصلنامه روستا و توسعه: ۱۳ (۳). ص ۱۷۳-۱۸۸. http://rvt.agri-peri.ac.ir/article_59195.html
- Baishakhi Nag, 2011. Mass Media and ICT in Development Communication :Comparison & Convergence, Global Media Journal – Indian Edition/ISSN 2249-5835, 2(2). <https://www.caluniv.ac.in/global-mdia-journal/Winter.pdf>.
- Hall, C.M. and Page, S.J., 1999. The Geography of Tourism and Recreation Environment, Place and Space, London: Rutledge.
- Helen, E., Perkins, P. and Brown, R., 2012. Environmental Values and the So-Called True Ecotourist, Journal of Travel Research published online 20 July 2012, DOI: 10.1177/0047287512451133.
- <http://jtr.sagepub.com/content/early/2012/07/18/0047287512451133>.
- Koens, J. and Dieperink, C., 2009. "Ecotourism as a development strategy: Experience from Costa Rica www.springerlink.com/index/j026w66x9136v5t-w.pdf
- Suvdantsetseg, B., Fukui, H. and Tsolmon, R., 2012. "Ecotourism Planning with the Participation of Local People in Biger City, Mongolia", South Asian Journal of Tourism and Heritage, SAJTH, 5(1). <https://www.researchgate.net/publication/304785646>.
- <https://www.sid.ir/Fa/Journal/ViewPaper.aspx?ID=53038>
-رکن‌الدین افتخاری، ع.ر.، مهدوی، د. و پورطاهری، م.، ۱۳۸۹. فرآیند بومی‌سازی شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری روستایی در ایران، پژوهش‌های روستایی: ۱ (۴). ص ۱-۴۱.
- <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=132905>
-صادقی، ل.، ذوقی، ا. و بنی‌عامریان، ج.، ۱۳۹۱. ارزیابی توسعه اکوتوریسم در استان کردستان با مدل استراتژیک SWOT، دومین همایش ملی راهکارهای توسعه اقتصادی با محوریت برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی سنندج، خردادماه.
- فتاحی، ا.ا.، بیات، ن.، امیری، ع. و نعمتی، ر.، ۱۳۹۲. سنجش و اولویت بندی پایداری اجتماعی در مناطق روستایی شهرستان دلفان با استفاده از مدل تصمیم گیری ویکور (مطالعه موردی: دهستان خاوه شمالی)، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای: ۳ (۱۱). ص ۶۵-۷۸.
- فتحی، س. و مطلق، م.، ۱۳۸۹. رویکرد نظری بر توسعه پایدار روستایی مبتنی بر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)، فصلنامه علمی-پژوهشی جغرافیای انسانی: ۲ (۲). ص ۴۷-۶۶.
- <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=118206>
-فعلی، س.، صدیقی، ح.، پزشکی راد، غ.ر. و میرزایی، آ.، ۱۳۸۹. چالش‌های جوامع روستایی ایران برای دستیابی به توسعه پایدار، فصلنامه روستا و توسعه: ۱۳ (۴). ص ۹۷-۱۲۸.

- Team D'Essence, 2004. "Ecotourism: An Opportunity in India", White Paper Series on Tourism Industry, www.dessenceconsulting.com.
- TorabiFarsani, N., Coelho, C. and Costa, C., 2011. Geotourism and geoparks as novel strategies for socio-economic development in rural areas, *International Journal of Tourism Research*, 13, p. 68–81, Issue 1. DOI: 10.1002/jtr.800. Available online: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jtr.800/full>
- United Nations, 2001. "UNEP manual for the international year of ecotourism", p. 1-18.
- Weaver, D., 2002. Ecotourism as a Tool for Development in Peripheral Regions, Presented for The 4th International Environmental Congress of Andorra: 'Ecotourism in Mountain Areas' July 17. <https://ysrinfo.files.wordpress.com/2012/06/ecotourism-as-a-tool-for-development-in-peripheral-regions.pdf>
- World Tourism Organization (WTO), 2002. The world ecotourism summit: Final report. Available on: <https://pub.unwto.org/WebRoot/Store/Shops/InfoShop/Products/1269/1269-1.pdf> and <http://www.world.tourism.org/sustainable/TYE/quebec/anglais/Final-Report-QuebecSummit-web.pdf>.